
het ontstaan tegenover de nationale kerk van de hervorming van een concurrerende kerk met dezelfde belijdenis.

Naast een persoonlijk *engagement*, een sobere verteltrant op basis van officiële stukken en een theologische invalshoek dient aan de typologie van de kerkgeschiedschrijving van Bouwman dus nog te worden toegevoegd worden het kenmerk: 'eind goed, al goed'. De crisis der jeugd is dan de poort naar de volwassenheid, de doorgang naar een nieuw evenwicht op een hoger plan. Geschiedenissen lopen bij Bouwman steeds zonnig af, of het nu die van de kerken van de Afscheiding betrof, of het verhaal van de eerste zeventig jaar van de Theologische School. Geheel ongerechtvaardigd was dit *excelsior* niet, want de weg van het merendeel van de afgescheiden kerken via de Vereniging van 1892 was bepaald niet ongelukkig. En Bouwman schreef bovendien in de jaren dat nog slechts enkelen het voor gevoel hadden dat het toen bloeiende gereformeerde leven een nieuwe crisis te wachten stond.

Afscheiding in Amerika

Gegeven Bouwmans geschiedschrijving inzake de afgescheiden kerken in hun beginjaren is het interessant dat hij in zijn boek *Amerika. Schetsen en herinneringen* ook de vroege kerkelijke geschiedenis heeft beschreven van de onder leiding van Van Raalte in 1847 gestichte kolonie van Nederlandse emigranten in West-Michigan.

De eerste emigranten in Michigan – afgescheidenen – leefden nog sterk onder de indruk van de onwelwillende bejegening die zij van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Nederlandse overheid hadden ondervonden. De predikant van de Second Reformed Church te Albany, New York – dr. Isaac N. Wyckoff – ondervond dit toen hij in 1849 namens zijn oorspronkelijk Nederlandse, maar inmiddels veramerikaniseerde kerkgemeenschap de Nederlandse emigrantengemeenschap in Michigan bezocht. Op zijn uitnodiging zich bij zijn kerkgenootschap aan te sluiten, merkte hij aarzeling op. De kolonisten hadden vanaf hun aankomst in New York weliswaar veel steun ontvangen van de Reformed Church – ook in de vorm van kredietverlening – , maar, zo schreef Wyckoff in zijn rapport aan de generale synode van zijn kerk: 'Zij hebben den zwaren en knellenden keten der kerkelijke heerschappij zozeer gevoeld, en hebben